

pismo iz grčke

Josip ŠKERLJ

Grčka danas s malo manje priviđenja i manje nesretna i manje usamljena. Grčka bez dubokih pustolovnih zamaha.

Dječaci su igrali nogomet po ulicama. Grci su zaljubljeni u buba-maru kao i mi.

Grčka s nekim polumladim srcem, začuđujuće obrađenim maslinicima. Grčka, to je ipak Atena, to je Plaka, to je miris Akropole, uplašenog kamena koji zuri u nemire posjetilaca.

Grčka i Dalmacija lijepe na svoj način i na sličan način.

Ja sam iz Dubrovnika, kažu, male Atene. Ja sam iz provincije, a grčka Atena je dio Velikog svijeta.

I ova mladost oko mene (maturanti), njihova tijela napunjena obijesnim životom, mladost iz sedamedesetosme. Neshvatljivo nasrtljiva, pohlepna bića, puni misli na grčko vino, na diskoe, na čudesa...

Mara i Maricu sam isključio iz ove igre, jer za njih i nije bilo igre. Oni su nesretno-sretno ozbiljni, premda su bili svoji, neka druga mladost, smiješna za ovaj trenutak.

Dubrovnik je provincija i vjerojatno je provincijski putovati u Grčku ili bilo kamo izvan ovog našeg dalmatinskog svijeta. Davno sam prestao biti maturant ali i danas se povesešim kad se sjetim svoje mature i putovanja u Hercegnovi.

Ne znam da li je to žudnja za Velikim svijetom ili je to samo bijeg od roditeljske paske?

Ili je to samo ona ograničenost koja se oslobađa psovkom. Jer psovka je postala potrošni materijal. Ona više nije ni poezija ni guma za žvakanje. Ona je postala potreba i stil ove mlade generacije.

Mi u provinciji znamo za prolaznost svih ljudim životom, životom punim prozora, očiju, ušiju, punim malicije... Živimo naoko bez cilja, bez ideala (osim stanarskog), bez legendi, ali život taj živimo s onom sudbonosnom stalnošću.

Mi u provinciji znamo za prolaznost svih ljudskih vrijednosti, neprestano bježeći od umjetnosti pa smo jedna sitnica nečeg velikog, glumimo kako smo »veliki« i neprolazni.

Nekritički smo se izgubili u ovom velikom mravinjaku koji je prije stotinu godina brojio jedva tridesetak tisuća glava, a danas je Atena mamut-grad preko tri miliona ljudi plus petsto tisuća iz Pireja plus stopedeset iz Irakliona, gradova koji još samo pravno postoje.

Atena mnoštvo i žurba, ludilo automobilske strasti. Taksu je subjektivno jeftin: od Akropolja do Pireja — pedeset drahmi — dvije i pol tisuće starih dinara dvadesetak kilometara. A padne mi

na živac kako u našem Dubrovniku taksista od autobusnog kolodvora do Pila (tri kilometra) potražuje šest tisuća dinara.

Atena ima svoju veliku umjetnost, ona je vidljiva čak i ovako obezglavljena vjekovima. A naš mali Grad nikako da popravi svoju sudbinu, on je već sav nakvasao od kreacije osim ljudi.

Zašto neprestano pričate o toj svojoj provinciji koja miriše po urinu, po sitnim zloćama, potražimo život u Plaki, zaigramo sirtaki i buziki, hej Teodorakis... Glazba i pjesma, tiska, prolaze ljepotice i rugobe, Nijemice, Amerikanke, Egipćanke, prolazi mladost i vremešnost...

Takav je Dubrovnik u festivalskim danima, ali on je privlačan i u rujnu i bez festivala: sunčani dani, blage večeri, mjesečina, ribarenje na dokes, ljubav na Porporeli, pjesma dalmatinska...

Netko je rekao kako se treba otrgnuti od ove naše provincije, dubrovačke i otići, recimo u Atenu da bi shvatio koliko si Dubrovčanin. Jer ostaviti Grad i otići je grijeh, otići za svagda, nepovratno.

To postoji, ta trenutna pomamna radost »maloga« bijega. Da li je ista čežnja i u čaši ove mladosti poslije ova tri zamorna dana?

»A što je Akropola prema Dubrovniku gradu! — zapjevao je Maro umjesto Marice, a to novi gitare ulili su meka osvježenja.

Pa ipak dani su prolazili, iako nismo marili ni brojali. Neki blagi zamor i lijenost nadošli i divno je bilo ne raditi ništa. Mi u Dubrovniku najviše volimo po Stradunu, a na Stradunu vrijeme ne postoji. To je umjetnički, to su umjetničke prirode, tješimo se.

»Mi smo se pametni rodili,« rekao je Zoran-Zoki. To nam govore od rođenja.

A mladost je neprestano buntovnički raspoložena. U ovo vrijeme bunt protiv škole. Koliko su se samo veselili indeksu! Tako je počela srednjoškolska boema. Bilo je bespredmetno dalje biti na satu, satu matematike, engleskog... Sad se išlo na sat loze ili votke u Lausa, Futbala ili u Galeciju. Rijetko se kad dočekivala zora u duhovnim šetnjama.

— Varate se, rekao je Zoran, Zoki, — odjednom se nešto dogodilo ozbiljno. Naša generacija je unijela malo ludosti i fantazije u ove dosadne škole.

— Ali vas se tamo može rijetko vidjeti.

— To je naša reforma, ono slobodno vrijeme i rasterećenje o kojem smo sanjali je ovdje i zato smo više nasmijani.

— A da još učite i radite gdje bi vam bio kraj.

— Pa neće biti baš tako. A tko ide na radne akcije? Mi smo avangarda, to je naša škola.

A onda smo spoznali putovanja. Putovanja su rekreacije, rekao je neki putnik. Svježije se misli, spoznaš sebe u pravom smislu, čovjek pronađe neku unutarnju istinu, kao kad imaš ljubav. Ova mladost je to možda shvatila, možda sam ih ja krivo procijenio. Oni vole malo raditi, a više uživati. To je prednost i viši oblik svijesti pred onim prijašnjim generacijama koje su radile i crncile a od života nisu puno imale.

Krajolici su se izmjenjivali, kilometri obrađenih maslina, plantaže naranči i limunova pa i duhana. Sve je to imalo ono uvjerenje i moralnost, onu sudbinsku ljepotu. Rekli su mi da je takva Španjolska, još mističnija i divnija.

U Korintu smo se raspitivali za korintski stup. Prošlo je skoro dvije tisuće godina otkad je ovdje Pavao Apostol objavio Poslanicu Korićanima.

Kanal nas spaja i razdvaja i brod koji ispod nas prolazi poželjesmo da je naš.

Pa ipak je za mene Peloponez poluotok. To je dokazao ovim mostom, našalio se Zoran. Što nisam neki Onazis, napravio bih veliki most preko Rijeke dubrovačke.

I dobri Dubrovčani bi možda tvojim imenom nazvali taj most...

Pred Mikenom, starom i mladom u isto vrijeme, divljom i tragičnom konfiguracijom tla, čuli smo šapate Oresta i Elektre.

Ovdje je tumačena igra života zbog jedne jabeke, zbog jedne prelijepe Jelene. Tako nekako počinje povijest desetgodišnje partije u kojoj je lukavi Odisej jednim nesvakidašnjim potezom konja matirao Trojance.

Današnja Mikena mogla bi se nazvati Šlimanovom. On ju je pronašao zaboravljenu od vjekova i vjekovnih erozija okolnih brda. Kažu da promućurni Grci misle ovdje u blizini podići novu Mikenu — zbog turizma.

Volim rijeke, a ovim putovima nigdje traga nekoj vodi. Ni u Epidavrosu, svetištu Eskulapa, boga koji je najprije bio čovjek. Pejzaž je slikovit i smirujući (sličan onom u našem Cavtatu — Epidaurusu). Veliki Amfiteatar čekao je veče i svog Edipa.

Tolon svakako treba vidjeti jer ovdje je more divno toplo. Zoran-Zoki reče kako ga mjesto podsjeća na Mimice.

Ljepota prelazi preko Nafpliona, prve prijesto-

nice oslobođene Grčke (od Turske). Gradić živopisan i napet kulama i zidovima.

Kilometri preko Peloponeza (kao kroz Dalmaciju), a uz put podsjetnice malih zadužbina (crkvice) u kojima gore lumini.

Pjesma s kazetofona — buzuki: Marija Kitina ženo sva u žultom, da li voliš više muža il susjeda mladog? Volim muža a još više susjeda mladog.

Pretrčali smo Olimpijski stadion u Olimpiji. Čovjek od reda nas je upozorio a mi smo se pravili »Englezi«. Ovdje se pobjednik slavio lovorovim vijencem. Tko bi danas vježbao i trčao za malo lišća...?

Davno nije bilo kiše, rekao je Nikos vozač naše putujuće zvijezde. Bit će žestokih kiša i poplava u Tesaliji...

Neki životi su veoma daleko ali ipak žive, premda su porušeni svi mostovi, izbrisani. Pred nama su bili čudesni znakovi — Delfi.

Ovdje postoji neka suptilna ljepota, neka ljepota koja ne postoji. Pio sam svete sumporne vode, ali mi one nisu dale moć pitijskih proročica. Nisam mogao zamisliti ni Aleksandra Makedonskog koji je došao nenajavljeno, zaželio silom saznanati... »Mladiću, vama nitko ne može odoljeti«, uzviknula je proročica. »To sam želio čuti« — rekao je Aleksandar.

I ova mladost je neodoljiva, ona je bučna, arogantna, agresivna, divna, nepotrošena i svježija. Umalo nismo digli jedan hotel u nebo.

Jedino su Maro i Marica bili i dalje neka druga dinamika, daleko od našeg života, njihov je imao nekog drugog smisla. Imali su stotinu očiju, stotinu opipa. Pregledali su krevete, pogledali svaku kvaku, svako ogledalo, svaku sobu i Wc, pa tako svaku građevinu, crkvu, svako stablo, kamen i držali se za ruke kao da više nikog na ovom svijetu nema osim tih njihovih ruku.

Još — škljocnuli smo pored Tebe, grada Edipa i Jokaste, pa onda opet Atena s poštanskim razglednicama. Opet automobili, neprestano automobili, pa ponovo novi i tako neprestano. Saobraćaj živ i nemoguć. Kažu da je još nesnošljiviji u Turskoj, u Carigradu.

I pored svega toga života koji je predstavljao nekakav život, tražit ćemo nove tragove, nove istine, nova osvježenja, nova putovanja, nove komparacije...